

KRONIKA

MAGDALENA GRAF

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0002-0540-355X

e-mail: m.graf@amu.edu.pl

ROMANA ŁAPA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0001-6862-5048

e-mail: romalapa@amu.edu.pl

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA *JĘZYKI PRAWA – PRAWA JĘZYKA* POZNAŃ, 21-22 PAŹDZIERNIKA 2022 ROKU

W dniach 21-22 października ubiegłego roku odbyła się w Poznaniu Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Człowiek – Język – Prawo*, kontynuująca cykliczne spotkanie poświęcone językowi i komunikacji w sferze administracyjno-prawnej. Jej organizatorem był Zakład Gramatyki Współczesnego Języka Polskiego i Onomastyki Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Obrady miały charakter stacjonarny, co ułatwiło wymianę doświadczeń, pozwoliło na swobodniejszą niż w przypadku obrad w trybie zdalnym dyskusję nad prezentowanymi referatami, wreszcie umożliwiło bezpośrednie spotkanie osób, których badawcze i zawodowe zainteresowania koncentrują się wokół głównej idei konferencji, czyli języka prawa. Głównym zagadnieniem drugiej edycji poznańskiej konferencji były bowiem *Języki prawa – Prawa języka*.

Tematem przewodnim ubiegłorocznej edycji uczyniono perspektywę językową związaną zarówno ze społeczno-prawną działalnością człowieka, jak i ze stanowieniem, komentowaniem i interpretowaniem zasad prawa. Organizatorzy zaproponowali uczestnikom konferencji namysł nad takimi zagadnieniami, jak: gramatyczne, leksykalne i semantyczne właściwości tekstów prawnych i prawniczych, lingwistyczne i prawoznawcze podstawy badań nad stylem aktów normatywnych, miejsce koncepcji *legal design* w polskiej legislacji, genologiczny opis tekstów administracyjnych i sądowniczych, dyskursywność komunikacji, kulturę (w) komunikacji w sferze administracyjno-prawnej, zachowania niewerbalne w urzędzie i sądzie, komunikację w dobie zagrożenia i kryzysu, sytuację prawną ginących języków i kształtujących się nowych wspólnot społecznych oraz status prawny grup mniejszościowych.

Zgodnie z zamierzeniem organizatorów naukowe spotkanie miało stanowić płaszczyznę wymiany doświadczeń przedstawicieli różnych, nie tylko uniwersyteckich, środowisk, stąd założenie o jej interdyscyplinarnym charakterze. Na zaproszenie odpowiedzieli teoretycy i praktycy zajmujący się tekstami prawnymi i urzędowymi; językoznawcy, socjologowie i prawoznawcy z polskich ośrodków naukowych, a także pracownicy kancelarii prawnych. W spotkaniu wzięli udział prelegenci z Poznania, Warszawy, Wrocławia, Torunia, Katowic, Krakowa, Białegostoku, Torunia i Szczytna. W trakcie dwudniowych obrad wygłoszono 28 referatów, którym towarzyszyła żywa dyskusja toczona przez referentów i zgromadzoną w Collegium Maius UAM publiczność, co potwierdziło zainteresowanie tym obszarem wiedzy i prezentowanymi wynikami badań.

Obrady otwierające konferencję miały charakter plenarny. Tematyka trzech pierwszych wystąpień obejmowała status prawny małych języków i rozmaite czynniki determinujące ich istnienie. Pierwszy referat wygłosił prof. dr hab. Tadeusz Lewaszkiewicz (Poznań), który, czyniąc przedmiotem opisu słowiańskie mikrojęzyki literackie – jest ich obecnie ponad trzydzieści – przedstawił prawno-polityczne uwarunkowania następujących: łużyckich, rusińskiego i kaszubskiego. Prof. UJ dr hab. Ewa Michna (Kraków) w wystąpieniu pt. *Między oficjalizacją a walką o przetrwanie. Casus języka łemkowskiego* omówiła podejmowane przez instytucje państwowe przedsięwzięcia na rzecz prawnej ochrony języka łemkowskiego; zwróciła też uwagę na stopień ich skuteczności. Badacz śląszczyzny, dr hab. Henryk Jaroszewicz (Wrocław), nakreślił sytuację prawną języka (etnolektu) śląskiego i scharakteryzował działania służące uznaniu go za język regionalny/język mniejszości etnicznej.

Referaty wygłoszone po przerwie, w drugiej części obrad plenarnych, koncentrowały się wokół kwestii językowych i komunikacyjnych w sferze administracyjno-prawnej. Pierwsi prelegenci, dr hab. Karolina Ruta-Korytowska (Poznań) i mec. Łukasz Połomski (Kancelaria Prawna Połomski i Kłobuchowski, Poznań), w wystąpieniu *Wizualizacja treści jako sposób upraszczania języka prawa. Legal design w praktyce*, biorąc pod uwagę relację nadawczo-odbiorczą i wizualizację treści, pokazali, w jakiej mierze podane czynniki mogą ułatwiać komunikację. Dr Marta Andruszkiewicz (Białystok) na podstawie odniesień do ustaleń z kultury języka polskiego zarysowała problem koincydencji języka i prawa w tekstach prawnych oraz prawniczych. Referat dr Marzeny Przetak (Szczytno) dostarczył informacji o występujących w tekstach prawnych przykładach niestaranności językowej i wynikających z niej konsekwencjach. Autorem ostatniego wystąpienia (*Czy i jak technologie cyfrowe mogą pomóc biegłemu językoznawcy? Lingwistyka biometryczna czy biometria lingwistyczna?*) był prof. UAM dr hab. Michał Szczyszek (Poznań), który rozważył przydatność narzędzi cyfrowych w pracy biegłego językoznawcy. Zdaniem prelegenta ich charakterystyka pozwala również dokładniej rozpoznać zależności między lingwistyką i biometrią.

Obrady popołudniowe miały układ panelowy. Uczestnicy konferencji obradowali w dwóch równoległych sesjach. W pierwszej wyniki swoich badań przedstawili: dr Mateusz Zeifert (Katowice), dr Łukasz Zarzycki (Kraków), dr Ewa Gorlewska (Białystok) i mgr Justyna Zandberg-Malec (Kancelaria Wardyński i Wspólnicy, Warszawa). Pierwszy referent pochylił się nad normatywnością zaczerpniętych z tekstów prawnych zdań, które są pozbawione operatorów modalnych (*Normatywność „pozornie opis-*

wych” *zdań tekstów prawnych – próba analizy*). Wyjaśniając, dlaczego są to konstrukcje normatywne, nawiązał do ujęć pragmatycznych i filozoficznych. Dr Łukasz Zarzycki zanalizował gramatyczne, leksykalne i semantyczne właściwości tekstów prawnych i prawniczych języka angielskiego. Zobrazował m.in., jak bardzo wyrażenia *shall* i *may* mogą utrudniać komunikowanie się osobom nie mającym do czynienia z tekstami prawnymi. Celem, jaki przyświecał dr Ewie Gorlewskiej, był opis językowego obrazu wartości w *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Aksjologiczna treść Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w ujęciu lingwistycznym)*. Prelegentka zwróciła uwagę na dobór wartości, ich odpowiednią hierarchię i językowe wykładniki. Mgr Justyna Zandberg-Malec w wystąpieniu promującym koncepcję *plain language (Prawnicy, którzy chcą pisać po ludzku)* poświęciła uwagę wydanej w 2022 roku publikacji Macieja Gawrońskiego i Piotra Biernatowskiego, która traktuje o komunikacji w sporze i zawiera zasady redagowania pism procesowych.

Autorzy kolejnych zaprezentowanych w pierwszej sesji omówień to: prof. UAM dr hab. Błażej Osowski (Poznań), prof. UAM dr hab. Paweł Graf (Poznań), dr Wojciech Hofmański (Poznań) i prof. IS PAN dr hab. Maria Trawińska (Warszawa). Wyszli oni z propozycją szerszego ujęcia problematyki językowej i prawnej. Prof. UAM dr hab. Błażej Osowski w referacie pt. *Miejsce tematyki gwarowej w szkole. Między teorią podstawy prawnej a propozycją zajęć praktycznych* wyeksponował perspektywę dialektologiczną. Wskazując na obecność tematyki gwarowej w podstawach programowych, mówił o sposobach upowszechniania gwary wśród uczniów: dzieci i młodzieży. W wystąpieniu prof. UAM dr hab. Pawła Grafa i dr. Wojciecha Hofmańskiego wróciła problematyka wpisująca się w nurt badań nad śląszczyzną. Prelegenci zabrali głos nie tyle w sprawie prawnego statusu języka śląskiego, ile na temat kierunku koniecznych działań w jego postrzeganiu. W ich opinii metodologicznie ukierunkowane myślenie o komunikacji osób, które wskazują śląszczyznę jako język codziennego porozumiewania się, powinno uwzględniać zarówno aspekt socjolingwistyczny czy historyczno-kulturowy, jak i przeobrażenia w szeroko rozumianej lingwistyce. Referat prof. IS PAN dr hab. Marii Trawińskiej (*Łacina u zarania polskiego słownictwa prawniczego*) pozwolił spojrzeć na specyfikę języka i komunikacji w sferze administracyjno-prawnej pod kątem historycznym. Autorka sięgnęła do najstarszych wielkopolskich ksiąg sądowych (XIV i XV wieku), by pokazać trudności, z jakimi musieli się zmierzyć średniowieczni skrybowie wypracowujący podstawy polskiego słownictwa prawniczego.

W drugiej sesji – podobnie jak w pierwszej – uczestnicy konferencji wysłuchali siedmiu wystąpień. Dwa pierwsze dostarczyły informacji na temat obcojęzycznych dokumentów średniowiecznych. Prof. dr hab. Mariola Mikołajczak (Poznań) wygłosiła referat pt. *Gramoty bułgarskich carów jako przykład średniowiecznych słowiańskich tekstów prawnych*, dowodząc ich wartości jako wzorców dokumentów dyplomatycznych i źródeł wiedzy o słowiańskiej terminologii prawnej. Traktujące o *Statucie Policy* wystąpienie mgr Martyny Bąk-Ziółkowskiej (UAM) wprowadziło słuchaczy w problematykę prawną i społeczno-kulturową jednego z ważniejszych w średniowieczu chorwackich ośrodków literacko-prawnych (*Wina i kara. Rozważania w świetle Statutu Policy*). Kolejna prelegentka – mgr Ewa Szmajdzińska (Wrocław) omówiła obowiązujące w Niemczech i Polsce najważniejsze uregulowania na temat prostego języka (*Język łatwy – uregulowania prawne w Niemczech i Polsce*).

Po przerwie jako pierwsza zabrała głos prof. UAM dr hab. Gabriela Dziamska-Lenart (Poznań). Sięgając do bogatego zasobu źródłowego, przedstawiła ślady dawnych zwyczajów prawnych i sądowych w polskiej frazeologii i paremiologii. Autorką drugiego wystąpienia była prof. UKSW dr hab. Natalia Kohtamäki (Warszawa), która uczyniła przedmiotem refleksji język prawniczy jako instrument porozumienia międzykulturowego. Mgr Michał Karłowski (Kraków), chcąc podkreślić rangę języka regionalnego, prześledził historyczne uwarunkowania kaszubszczyzny i jej obecny status prawny (*Status prawny języka kaszubskiego – wczoraj, dziś, jutro*). Jeszcze inny wątek dominował w ostatnim referacie: *Prawo naturalne i prawda sumienia w egzystencjalnym paradygmacie filozofii i twórczości Fiodora Dostojewskiego*. Jego autorka, dr Anna Gębalska-Bekerets (Grodzisk Wielkopolski), wybrała literaturoznawcze spojrzenie na wyeksponowane w tytule zagadnienia.

Drugiego dnia odbyły się obrady plenarne, podczas których wygłoszono siedem referatów. Wystąpienie prof. UKM dr hab. Małgorzaty Gębki-Wolak (Toruń) było poświęcone hasłom manifestacji ulicznej. Prelegentka, mając na uwadze zasady etycznej komunikacji, zarysowała model interpretacji takich tekstów w związku z przygotowywaną przez biegłych sądowych opinią na potrzeby postępowań przygotowawczych i sądowych. Prof. UAM dr hab. Romana Łapa (Poznań) zajęła się dokumentami urzędowymi współczesnego języka religijnego, w których opisała formalne wykładniki intencji prawodawcy i sposoby jej uzasadniania (*Językowe sposoby uzasadniania intencji prawodawcy w statutach synodalnych*). Propagujący koncepcję *plain language* referat dr Mileny Hadryan (Poznań) dotyczył umów kredytowych i hipotecznych. Uświadomił istotę przemian, jakim w ciągu ostatnich dziesięciu lat podlegały tego typu dokumenty. Wystąpienie prof. UMK dr hab. Andrzeja Moroza (Toruń) – jego tytuł to *Problemy modelowania składniowego tekstów prawnych* – miało charakter metodologiczny: prelegent pokazał, jakie schematy syntaktyczne stosuje się w składniowym modelowaniu tekstów prawnych. Zwrócił też uwagę na ich skuteczność.

Po przerwie jako pierwsza zabrała głos dr Magdalena Baer (UAM), która w referacie *Kolokacje w chorwackich tekstach aktów prawnych Unii Europejskiej w przekładzie na język polski* zbadała zagadnienie ekwiwalencji międzyjęzykowej dla kolokacji mających wysoką frekwencję w równoległym korpusie chorwacko-polskim. Założeniem przyświecającym prof. UW r dr hab. Monice Zaśko-Zielińskiej (Wrocław) było uświadomienie uczestnikom konferencji, w jakim stopniu w pracy prawnika są ważne korpusy (*Jeszcze o korpusach. Odniesienia do korpusów w treści orzeczeń polskich sądów*). Referentka postulowała wykorzystanie korpusów zarówno pod kątem jakościowym, jak i – wciąż mało docenianym – ilościowym. Mgr Justyna Mika (Rzeszów) sięgnęła do tekstów prawnych o ochronie zwierząt, co pozwoliło jej określić m.in. wpływ normatywnego mówienia o zwierzętach na wzrost poziomu ich ochrony (*Poszanowanie, ochrona, opieka? – semantyczna weryfikacja «dobrych» intencji prawodawcy wobec zwierząt*).

Zgodnie z przyjętym założeniem o holistycznym i wieloaspektowym charakterze omówionego wydarzenia w zamierzeniu organizatorów jesienne spotkanie miało dać sposobność pochylenia się nad różnymi – tradycyjnymi, nowatorskimi, niekoniecznie jednoznacznymi, w wielu miejscach dyskusyjnymi – zagadnieniami języka i komunikacji w sferze administracyjno-prawnej. Ubiegłoroczne kolokwium naukowe stało

się ważną płaszczyzną wymiany poglądów naukowych językoznawców zajmujących się komunikacją prawniczą i językiem prawa. Niemniej istotny był głos praktyków, pracowników kancelarii prawniczych oraz przedstawicieli innych dyscyplin badawczych, a konferencja pozytywnie przyczyniła się do dalszego zacieśnienia naukowej współpracy. Wygłoszone referaty będą opublikowane w wieloautorskiej monografii, której wydanie planowane jest na koniec 2023 roku, natomiast w roku 2024 organizatorzy zapraszają na kolejną, trzecią edycję konferencji, której przewodnim tematem będzie ostatni człon tytułowej triady *Człowiek – Język – Prawo*.